

KİTAP ANALİZİ

Ece Damla AKAR*

1-KİTAP İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME

Kitabın Adı: Uluslararası İlişkiler Düşüncesi

Yazarı: Deniz Ülke Arıboğan

Yayınevi: İnkılap Kitabevi

Basım Yılı: 2018

2-İÇERİK DEĞERLENDİRMESİ

İncelemesi yapılan kitap toplam dokuz farklı ana bölümden oluşmaktadır. Yazar, uluslararası ilişkiler düşüncesinin gelişimini tarihsel perspektiften okuyuculara aktarmaktadır. Yazar, birinci bölümde genel bir giriş yaparak ekonomiden, sosyolojiye; siyaset biliminden, tarih ve antropolojiye; felsefeden psikolojiye kadar birçok bilim dalının, “uluslararası ilişkiler” disiplinin ilgi alanına girdiğini aktarmaktadır. İdealizm akımı ile doğup, realizm akımı ile ivme kazandığı vurgulanmıştır. Britanya'nın Galler bölgesinde disiplin olarak doğuşundan başlayarak çeşitli tanımlara yer vererek disiplinin gelişimini anlatmaktadır.

İkinci bölümde, disiplinin tarihsel süreç içerisinde nasıl geliştiğini ve ne gibi faktörlerden etkilendiğini farklı bilim insanlarının düşüncelerine yer vererek karşılaştırma metoduyla anlatmış ve nasıl analiz edilmesi gerektiği konusunda okuyucu bilgilendirmiştir.

Üçüncü bölüme gelindiğinde ise yazar bu bölüme “Uluslararası İlişkiler Düşüncesinin Tarihsel Kökenleri” adını vererek disiplinin tarihsel kökenlerini irdelemektedir. Fakat İlkçağ Dönemi'nde ortaya çıkan düşünceleri incelemek, uluslararası sisteminin varlığından bahsedilmemesi ve ulus-devletlerinin siyasal kurum olarak henüz ortaya çıkmamış olması nedeniyle, birtakım zorluklar içermektedir. Kadeş Antlaşması'nın ilk uluslararası antlaşması olarak bilindiğini, bugünkü Ortadoğu toprakları üzerinde kurulu ilişkiler hakkında bilgi veren yazılı bir kaynak niteliğinde olduğundan bahsetmiştir. Bu topraklar yüzyıllarca süren savaşlara ve barışlara konu olan bir bölge olmasına karşın, uluslararası ilişkiler disiplini adına pek katkı sağlayamamıştır. Bu nedenle “Uluslararası ilişkiler bir akademik disiplin olarak yeni olmakla birlikte bir sosyal bilim olarak yeni değildir.” Uluslararası ilişkilerin neden Antik Yunan Uygarlığında doğmadığını dönemlere ayırarak, özellikle Platon, Aristoteles, Kautilya gibi düşünürlerin devlet ideolojilerini açıklayarak ve karşılaştırarak okuyucuya aktarmıştır.

Dördüncü bölümü ise kendi içinde bölümlere ayırarak, ilk olarak Orta Çağ kavramı üzerinde durmuş, sonuç olarak bu dönemi insanların mutluluğu özgür düşüncenin kapılarını kilitleyerek aradığı dönem olarak tanımlamıştır. İkinci olarak Ortaçağ'ı dönemlere ayırarak, Antik Çağ düşünürlerinin ideolojileriyle kıyaslamıştır. Üçüncü olarak, Protestan Devrimi ile Reformasyon'u ele alarak Avrupa'da Yeniçağ başlangıcı olarak aktarmış ve özellikle Reformasyon hareketleri üzerinde durmuştur. Son olarak ise, Rönesans Dönemi ve Aydınlanmaya Geçiş Süreci'ni ele alarak Merkantilizmin siyasal sisteme etkisini açıklamıştır. Otuz Yıl Savaşlarına da değinerek 1648 Westphalia Barışı sonrası, Orta Çağ'a damgasını vuran

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Birinci Sınıf Öğrencisi

feodalizmin yerini modern devletler sistemine geçiş sürecinin almasına değinerek, dördüncü bölümü sonlandırmıştır.

Beşinci bölümü de kendi içinde ayırarak, aydınlanmayı “Burjuvazinin bir sınıf olarak kendisini gerçekleştirebilmesi için giriştiği kurtuluş hareketinin buna bağlı ideolojisinin tarihsel biçimine verilen addır.” olarak tanımlamıştır. Endüstri Devrimi’nin etkilerinden söz etmiş, Kapitalizm, Emperyalizm ve Marksizm kavramlarını detaylı bir şekilde açıklamıştır. Özellikle emperyalizmi ele almıştır. Son olarak Jeopolitik terimi üzerinde durmuştur. “Jeopolitik teorinin uluslararası ilişkiler alanındaki işlevi, esas olarak devletlerin yayılma politikalarına, onları muzaffer kılacak birer hedef tayin etme amacıyla şekillenmiştir”

Altıncı bölüme gelindiğinde yazar, “Büyük Savaş” olarak da bilinen Birinci Dünya Savaşı’nın nedenlerinden bahsederek, tarihin ilk küresel çaplı savaşı olduğunu vurgulayarak artık sistemde yeni aktörler var olduğunu aktarmıştır. Woodrow Wilson’un barışın kurulması için belirttiği 14 noktayı temel alarak idealizmin doğuşuna değinmiştir. İdealizm liberalizmin bir dalı olarak görülüp, kökenlerinin Kant’a kadar uzandığı kabul edilmektedir. İdealizm özellikleri de şu şekilde özetlenebilir: İnsan tabiatı gereği iyi ve fedakârdır. İdealizmin somut doğuşu Milletler Cemiyeti bünyesinde gerçekleşmiştir. Fakat idealizm büyük bir ekonomik çöküntüye yer vermiştir. Yazar bu döneme değinerek realizme geçiş sürecini aktarmıştır. 1949 yılına gelindiğinde, ABD’de en iyimser kesim bile, idealizmin söz konusu olamayacağını savunur hale gelmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak realizmin uluslararası ilişkiler içerisinde ağırlığı artmıştır. Realizm temsilcileri üzerinde durarak, Soğuk Savaş Dönemi’ni genel hatlarıyla aktarmıştır. 1950-60lar’da realizme karşı davranışçılık akımının ortaya çıkışından bahsetmiştir. Davranışsalcılık akımını şu şekilde özetlemiştir: Davranışsalcılar bilgiye giden yolun gözlemlenebilir olmasını isterler, tümevarıma bir biçimde üretilen teoriler a priori (ön kabulle) varsayımlara dayanmayacaktır. Yazar, Rusya’da Bolşevik akımıyla popülerite kazanan Marksizm akımına da değinerek, az gelişmişliği açıklayarak tarihine değinmiştir. Modernleşmecilere karşı tepkileri anlatarak bağımlılık sürecine geçiş yapmıştır. Wallerwestein’in ve Amin’in kapitalizm analizi üzerinde durarak altıncı bölümü sonlandırmıştır.

Yazar, yedinci bölümü ise kendi bölümlerine ayırarak, birinci kısımda Klasik Teorilerden Neo versiyonlarına geçiş sürecini ele almıştır. İlk olarak “Neo-Realizm” kavramını tanımlayarak realizmle farkından bahsetmiştir. Neo-realizmin kurucusu Kenneth Waltz’dır. Neo-realizm, etkileşim halindeki birimlerle, uluslararası çıktılar arasında nedensel bağları yeniden kurmaktadır. Neo-realistler, gücü bir araç olarak görmektedirler. Waltz’dan sonra Neo-realizm üzerinde teori geliştirenler çoğunlukla Waltz’ın görüşlerini temel alsalar da eleştirmişlerdir. “Yapısalcı realistler ile Neo-realistlerin ortak noktası ise, plüralistlere karşı aynı noktalarda muhalif olmalarıdır.” İkinci olarak, Plüralizm akımını da değinen yazar plüralizmi ele alarak plüralistlerin ulusal sisteminden bahsetmiştir. “Thucydides’in global borç, nükleer kış ya da ozon tabakasının incilmesi gibi gibi konularda kafa yorması gerekmiyordu” alıntısına yer vererek plüralizmin neden ortaya çıktığının çok açık olduğunu vurgulamıştır. Plüralist akımla beraber devlet dışı aktörler etkin olmaya başlamıştır. Üçüncü kısımda ise Neo-liberalizm, Neo-realizm tartışması üzerinde durmuş, aralarındaki farkı “zıtlığın kavramsallaştırma aşamasındaki farklılar” olarak tanımlamak mümkündür. Bu tartışmayı karakterize eden noktaları sıralayabiliriz: anarşinin doğuşu ve sonuçları, uluslararası iş birliği, göreceliye karşı mutlak kazanımlar, devlet amaçlarının önceliği, niyetlere karşı güç ikilemi, kurumlar ve rejimler. Dördüncü olarak eleştirel yaklaşımın uluslararası ilişkiler alanına yansımalarına değinmiştir. Eleştirel teori kendini marksizme yakın bulur. 1990’lı yıllar “eleştirel dönem” olarak adlandırılmıştır. Son olarak feminist kurama da değinen yazar bu bölümü sonlandırmıştır.

Sekizinci bölüme gelindiğinde yazar, tarihin sonuna karşı çatışma tezlerine yer vermiştir. Özellikle Fukuyama'nın "Tarihin sonu mu?" eseri üzerinde durarak Huntington'nun bu konuda eleştirilerine yer vermiştir. Huntington'un uygarlık kriterlerine de değinerek, küreselleşme olgusuna geçiş yapmıştır. İçinde yaşadığımız dönemi "bilgi çağı", toplumumuzu "bilgi toplumu", uygarlığımızı ise "bilgi-enformasyon uygarlığı" haline getiren nedenler üzerinde durmuştur. Son olarak 11 Eylül sonrası döneme girerek açık pazar üzerinde durmuştur. İmparatorluk kavramı üzerinde de duran yazar bu bölümü sonlandırmıştır.

Sonuç bölümü olan dokuzuncu bölümde, yazar genel değerlendirme yaparak "Kleopatra'nın burnu daha kısa olsaydı, dünyanın çehresi başka türlü olurdu." Diyerek kullandığı eserleri kaynakça da yer vererek kitabı sonlandırıyor.